

Рецензия

на дисертационния труд на Дочка Кисьова-Гогова на тема „Визуалните решения в българския плакат и провокациите на времето (1944-1989)

от проф. дфн Христо Кафтанджиев

След като се запознах внимателно с дисертационния труд и с останалата документация по дисертацията на госпожа Кисьова, ще гласувам без колебание да ѝ бъде присъдена научната степен «доктор». Причините за това са следните:

Списъкът с публикациите по темата на дисертацията е впечатляващ:

1. Особенности и зараждане на плаката като изкуство - В: Сборник Общества в преход - теория и практика, доклади от пета международна научна конференция, В. Търново, 2000, с. 284-292
2. Плакатът и неговият антипод В: История и историография, Сборник в чест на проф.д-р Мария Велева, 2008, с.186-195
3. Плакатът в България 1946-1955, Изкуство - Art in Bulgaria, 1999, 63-64, с. 36-39
4. Политическият плакат в България 1945-1955, Изкуство и критика, 2012, 5, с. 11-14
5. Графикатурите на Иван Газдов, Европа 2001, 2005, 6, с. 66-67
6. За плакатите на Иван Газдов и школата на авторския плакат в Националната художествена академия, Европа 2001, 2012, 2, с.70-71
7. Галерия “Мисията” излага социални плакати, Сега, бр.235, 11.10.2012
8. Иван Газдов си направи 120 годишнина, Сега, бр.239, 20.10.2011
9. Вълшебството на графикатурата, Дума, №108, 10 май 2012
10. Плакатът – агитация, Сега, бр.144, 18 май 2013
11. Освобождението в българското плакатно изкуство - В: Сборник Научна сесия 120 години от Освобождението на България и Плевенската епопея, Плевен, 1998, с.169-173

12. Априлското въстание в българското плакатно изкуство - В: Сборник Перушица. Гласове от миналото, настоящето и бъдещето, Пловдив, 2001, с. 93-97

13. Визуалният език в българския плакат през 60-те години на 20 век и провокациите на времето - В: Сборник Трета научна конференция на катедра Плакат и визуална комуникация - 2013 (под печат)

14. Актуални въпроси в развитието на българския плакат през 70-те години на 20 век и предизвикателствата на времето - В: Сборник Докторантска конференция 12.12..2013 (под печат)

За докторантурата са достатъчни три публикации, а докторантката е публикувала дванайсет.

Темата на дисертацията е много важна по отношение на българския плакат, тъй като обхваща целия период на комунистическото управление. Плакатът е една от най-важните по отношение на пропагандата на политическите идеи през този период. Изследването е важно и защото до момента няма дисертация за плаката, което да е обхванало всички тези години.

Целта на изследването е определена правилно.

Същото важи и за методологията на докторантурата.

Структурата на докторантурата включва увод, три глави и заключение.

Уводът е развит според стандартите в това отношение.

В първата глава е анализиран европейският плакат в демократичните и тоталитарни държави.

Направени са някои важни изводи:

- Няма особени разлики през първите години по отношение на изразните средства, композицията, символиката и т.н. в плакатите от различните соц държави.
- Знаковостта е повлияна абсолютно от идеологическите кодове - здрава работническа ръка, стисната в юмрук; карикатури на представителите на опозицията и капиталистите; величествени образи на комунистическите лидери и особено Сталин, хиляди въодушевени работници, червени знамена със сърп и чук и т.н.
- Най-често срещани изображения са димящи комини на заводи и фабрики, електрически стълбове, язовирни стени, разорани полета и т.н.

Изследвани са и някои важни тенденции за влиянието на европейското плакатно изкуство по отношение на нашите художници.

Интересни са и изводите във връзка с плакатите на културни теми. През шейсетте и седемдесетте години тези плакати са нарисувани много професионално, метафорично и творчески.

Много добро впечатление прави и сравнителния анализ между плакатите от соц страните и Западно-европейските държави по отношение на поетиката им, комуникативните стратегии и използването на знаковите системи.

Интересен е и анализът на интеркултурните особености на плакатите. Според авторката:

- поляците се отличават с точната мисъл и артистичния подход,
- испанците – с яркия колорит и свободата в композиционна посока,
- швейцарците и японците – със съвършените технически похвати и забележителната прецизност на графичния изказ,
- българите – с търсене на типично български черти и необичайното разнообразие от лични авторски почерци.
- плакатистите от Швеция изграждат комуникациите си според правилата на хипи-стил, напомнящ едновременно на сецесиона от епохата на Тулуз Лотрек и на „ефектната образност” и цветната „пищност на комиксите” – нещо, което българският, а и плакатът в другите тоталитарни държави по това време не може да направи.

Във втората глава на дисертацията се изследва как се развива плакатната визуалност.

В началото е анализиран визуалният изказ от гледна точка на господстващата комунистическа доктрина през четиридесетте години.

Хубаво впечатление прави анализът на плакатите на Борис Ангелушев, Александър Жендов, Стоян Венев, Александър Стаменов, Борис Иванов и други автори.

И тук докторантката е изследвала плакатите с понятия от семиотиката. Изображенията на царски корони, змии, змейове и други влечуги, здрави работнически ръце и т.н. са част от семантичното поле на комунистическата идеология.

Добре е, че е анализиран и семантичният разрив между формата и съдържанието. Докторантката е подчертала, че плакатите от годините на най-жесток терор по времето на Сталин изобилстват с образи на щастливи хора - усмихнати до уши работници, горди за преизпълнените петилетни планове; щастливи трактористи; щастливи войници, които пазят с оръжие завоеванията на социализма и т.н.

Впечатляващ е и анализът на съдбата на много талантливия художник Александър Жендов, който се е противопоставил на комунистите в стремежа им да господстват напълно над художествения ни живот.

Изследването и на следващите периоди от развитието на плаката е изчерпващо и задълбочено. Анализирани са основните тенденции в различните направления на плаката и в зависимост от стиловете им.

Третата глава е посветена на факторите, чрез които се трансформират формите и изразните средства на плаката.

Тук акцентът е поставен върху естетическия диктат на комунистическата партия и на идеологията ѝ върху художниците-плакатисти. Задълбочено са изследвани някои от най-важните постулати по отношение на социалистическия реализъм и тяхното влияние върху поетиката на плакатите ни.

Анализирани са основните знаци, които формират плакатните текстове - гълъбът, петолъчката, червеното знаме със сърп и чук и българският трибагреник; атрибутите на социалистическия труд – стругове и други машини, камиони, комбайни, трактори, редосеялки, както и димящите комини на заводи и фабрики, язовирни стени, електроцентрали и т.н.

Интересни са и изводите по отношение на комунистическите лидери в плакатите – тези на Георги Димитров, Вълко Червенков, Сталин, Тодор Живков и Леонид Брежнев. Без съмнение на основата на тези плакати Джордж Оруел е могъл да продължи прочутия си роман «Фермата на животните», като опише как плакатистите изографисват свинята Наполеон.

Много хубаво впечатление прави и анализът на авторския плакат по отношение на специфичния и завладяващ стил на графикатурата.

Авторката е подчертала заслугата на много плакатисти, които въпреки идеологическите ограничения развиват българския плакат и му отреждат едно от най-достоините места в европейското и в световното изкуство.

Някои от най-изтъкнатите от тях са Борис Ангелушев, Александър Жендов, Александър Стаменов, Александър Поплилов, Стоян Венев, Димитър Серезлиев, Димитър Тасев, Асен Старейшински, Иван Газдов, Ралица Станоева, така и Иван Богданов, Йордан Петров, Божидар Икономов, Божидар Йонов, Александър Сертев, Людмил Чехларов, Стефан Десподов и Христо Алексиев.

Искам да добавя, че основната заслуга за развитието на това изкуство имат преподавателите от катедра «Плакат» на Художествената академия.

Приносите на дисертационния труд са следните:

- За пръв път се прави изследване на плаката в България за целия период на социализма.
- Анализирани е визуалният език на българския плакат от началото до края на тоталитарния режим.
- От научно-приложна гледна точка този труд ще помогне при обучението на студентите от специалност «Плакат и визуална комуникация» и за тези от други специалности на Изящния и Приложен факултети на НХА и на други учебни заведения у нас.

Имам и някои критични забележки:

- Би било добре да се направи по-подробен семиотичен анализ на българския плакат през разглеждания период.
- Би било добре да се направи анализ на иконичните метафори в плакатите ни. Тези стилови фигури са най-често използваните в плакатите и именно те са най-точният индикатор за степента на креативност на това изобразително изкуство.
-

Би било също добре също така да се анализира по-подробно българския театрален плакат от седемдесетте и осемдесетте години, тъй като там са реализирани най-високите творчески постижения.

Тези критични забележки в никакъв случай не влияят на положителното ми становище за научните качества на дисертацията.

Поради всички тези причини – високото научно качество на дисертацията; активната преподавателска дейност и многото научни статии в областта на плаката без никакво колебание гласувам на Дочка Кисьова-Гогова да бъде присъдена научна степен „доктор на науките“. Надявам се, че и останалите членове на журито ще постъпят по този начин.

20.03.2014

София

Подпис

проф. дфн Христо Кафтанджиев